

Pravni mehanizmi za zaštitu javnog interesa

Autor:

Mihailo Pavlović, advokat

Dizajn i prelom:

Kliker Dizajn

Izdavač:

Partneri Srbija

Za izdavača:

Ana Toskić Cvetinović

Beograd, April 2021.

Ova publikacija predstavlja deo zajedničkih napora Centra za istraživanje, transparentnost i odgovornost (CRTA), Nacionalne koalicije za decentralizaciju (NKD), Beogradskog centra za bezbednosnu politiku (BCBP) i Partnera za demokratske promene Srbija da podstaknu veće učestvovanje građana u odlučivanju kroz projekat „Građani imaju moć” koji podržava Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID). Sadržaj publikacije je isključiva odgovornost autora i ne predstavlja nužno stavove USAID-a ili Vlade SAD.

Sadržaj

Pravni mehanizmi za zaštitu javnog interesa.....	5
Legenda.....	5
Uvod.....	5
Neadekvatno pružanje javnih usluga.....	5
Tužba Upravnom sudu.....	7
Zaštita prava pred Zaštitnikom građana.....	8
Postupak pred Poverenikom za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti.....	9

Pravni mehanizmi za zaštitu javnog interesa

Legenda

- » Zakon o opštem upravnom postupku (ZoUP)
- » Zakon o upravnim sporovima (ZoUS)
- » Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja (ZoSPIJZ)
- » Zakon o Zaštitniku građana (ZoZG)

Uvod

Javni interes je korist, odnosno dobrobit koju ostvaruju ili svi građani ili velika većina građana ili jedan veliki deo građana kao određena manjinska grupa u zajednici (lokalnoj, regionalnoj, državnoj, odnosno nacionalnoj), a kroz delanje (odluke i aktivnosti) tačno određenih organa vlasti ili organizacija ovlašćenih za vršenje javnih ovlašćenja.

U nastavku predstavljamo neke pravne mehanizme koji građanima, udruženjima i aktivistima stoje na raspolaganju kako bi uticali na organe vlasti da javni interes zaštite. Ove pravne mehanizme možete koristiti samostalno. Preporučujemo da se sa njima upoznate, ali i da za njihovo korišćenje potražite pomoć stručnjaka kako bi njihovo korišćenje bilo što je moguće više uspešno. Navedeni mehanizmi pogodni su prvenstveno za korišćenje u okviru vašeg aktivizma na lokalnom nivou (na primer, u vezi sa divljim deponijama, nelegalnom gradnjom, nedozvoljenim parkiranjem ili zauzećem javnih površina, i sl.), ali i na nacionalnom nivou.

Neadekvatno pružanje javnih usluga

Ovaj mehanizam je široko rasprostranjen i može se koristiti kod svih javnih usluga u kojima ne postoji neki poseban mehanizam koji možemo koristiti da bi zaštitili svoja prava. Tako npr. ovaj prigovor se može koristiti kod usluga koje pruža policija (izdavanje pasoša, ličnih karti, vozačkih dozvola i sl.), zdravstveni sektor (npr. primarna zdravstvena zaštita u ambulantama, domovima zdravlja i sl.), obrazovanje (usluge koje pružaju vrtići, predškolske ustanove, škole i sl.), odnosno u svom sferama u kojima organi vlasti pružaju neku javnu uslugu namenjenu građanima.

Jedan od primera iz prakse u kojem je prigovor zbog neadekvatnog pružanja javnih usluga urodio plodom jeste nepostupanje komunalne milicije po prijavi zbog nepropisnog parkiranja usled čega automobili koji imaju svoja parking mesta nisu bili u mogućnosti da ih napuste („blokirani“ automobili na svojim parking mestima). Nakon podnetog prigovora rukovodiocu ovog organa, patrole komunalne milicije su u više navrata prolazile ulicom i izricale novčane kazne nepropisno parkiranim automobilima. Problem je i dalje prisutan, ali u značajno manjem obimu.

Jedna od situacija u kojoj bi ova vrsta prigovora trebalo da bude delotvorna jeste primer izgradnje nelegalnih objekata i zabrane saobraćaja na tzv. „Savskom nasipu“. U situaciji kada organi lokalne samouprave ne reaguju na niz prijava koje su podnete od strane građana i članova udruženja koji su dužni da vode računa i reaguju na kršenje zabrana, stiču se uslovi da se ovaj mehanizam pokrene zbog nepostupanja nadležnih tela po podnetim prijavama.

Spektar mogućnosti za korišćenje ovih mehanizama se odnosi i na krug poslova i delatnosti koje vrša javna preduzeća (PTT usluge, javno informisanje, energetika - na primer, MHE mogu da potpadnu pod polje zaštite ovog člana u vezi sa zaštitom životne sredine) ili ustanove koje osniva država tj. grad (ustanove kulture, obrazovanja, nauke, socijalne zaštite, itd). Primer može da bude i REM koji se bavi pitanjem javnog informisanja i obezbeđivanjem kvaliteta i raznovrsnosti usluga elektronskih medija koji takođe podleže ovom pravnom mehanizmu, posebno u slučajevima ukoliko se pomenute usluge od strane medija ne pružaju u skladu sa Zakonom o elektronskim medijima.

- » Javne usluge pružaju se tako da obezbede uredno i kvalitetno, pod jednakim uslovima, ostvarivanje prava i pravnih interesa korisnika javnih usluga i zadovoljavanje njihovih potreba. (Član 31 st. 3 ZoUP)
- » Prigovor može da se izjavi pružaocu javnih usluga koji ne obezbeđuje uredno i kvalitetno, pod jednakim uslovima, ostvarivanje prava građana i organizacija i zadovoljavanje potreba korisnika. (Član 32 ZoUP)
- » U slučaju neadekvatnog pružanja javnih usluga, može se izjaviti prigovor u roku od 15 dana od kada se javna usluga ne pruža tako da obezbedi uredno i kvalitetno, pod jednakim uslovima, ostvarivanje prava i zadovoljavanje potreba korisnika. (Član 147 ZoUP)
- » Prigovor se izjavljuje rukovodiocu organa na čije se postupanje odnosi, koji i odlučuje o prigovoru, utvrđuje činjenično stanje i ispituje zakonitost i pravilnost postupanja organa. (Član 148 ZoUP)

- » O prigovoru se odlučuje rešenjem, koje se izdaje u roku od 30 dana od prijema prigovora. Rešenjem kojim se usvaja prigovor nalaže se preduzimanje zakonom određenih mera radi otklanjanja nedostataka u pružanju javne usluge. (Član 149 ZoUP)

Tužba Upravnom sudu

Ovaj mehanizam se koristi uvek kada nismo zadovoljni konačnim odlukama upravnih organa. S obzirom na to da svaka odluka upravnog organa podleže sudskom preispitivanju, građani su ovlašćeni da pokrenu postupak pred Upravnim sudom uvek kada nisu mogli da zaštite neki interes pred organima uprave. Sudska odluka Upravnog suda ima mogućnost da poništi, odnosno promeni odluku upravnih organa i ona postaje obavezujuća za njih. Polje delovanja ovih odluka je jako široko s obzirom na to da se svaki akt upravnog organa može preispitati pred Upravnim sudom.

- » Tužba Upravnom sudu se podnosi protiv upravnog akta koji je konačno rešen u drugom stepenu, ili protiv akta koji je donet u prvom stepenu, ali protiv njega nije dozvoljena žalba u upravnom postupku. (Član 14 ZoUS)
- » Upravni spor može se pokrenuti i kada nadležni organ o zahtevu, odnosno žalbi stranke nije doneo upravni akt. (Član 15 ZoUS)
- » Tužba se podnosi u roku od 30 dana od dana dostavljanja upravnog akta stranci koja je podnosi ili u zakonom propisanom kraćem roku. (Član 18 ZoUS)
- » Tužba mora da sadrži ime i prezime, adresu i mesto stanovanja, odnosno naziv i sedište tužioca, označenje upravnog akta protiv koga je tužba podneta, razloge zbog kojih se tužba podnosi, predlog u kom pravcu i obimu se predlaže poništavanje upravnog akta, kao i potpis tužioca. Uz tužbu mora da se priloži original ili kopija akta protiv koga se tužba podnosi. (Član 22 ZoUS)
- » Sud rešava spor presudom kojom se tužba uvažava ili odbija kao neosnovana. (Član 40 ZoUS)

Zaštita prava pred Zaštitnikom građana

Ovaj mehanizam se može koristiti svaki put kada pojedini organi uprave krše zagarantovana prava građana bilo tako što ne preduzimaju radnje u skladu sa zakonom ili ih ne preduzimaju uopšte. Među primerima kada je Zaštitnik građana reagovao jeste situacija nezakonitog rušenja objekata u Hercegovačkoj ulici, potom protizakonit obračun naknade za korišćenje vrtića kada su brojni građani, pre svih u Beogradu i Kragujevcu, grubo oštećeni i sl. Značaj Preporuke Zaštitnika građana je bio toliki da su sudovi u Srbiji, nakon nje, dosuđivali u sudskim postupcima obeštećenja roditeljima koji su pretplatili iznose na ime naknade za vrtiće.

- » Zaštitnik građana je ovlašćen da kontroliše poštovanje prava građana, utvrđuje povrede učinjene aktima, radnjama ili nečinjenjem organa uprave, ako se radi o povredi republičkih zakona, drugih propisa i opštih akata i da kontroliše zakonitost i pravilnost rada organa uprave. (Član 17 ZoZG)
- » Zaštitnik građana pokreće postupak po pritužbi građana ili po sopstvenoj inicijativi. Pored prava na pokretanje i vođenje postupka, Zaštitnik građana ima pravo da pružanjem dobrih usluga, posredovanjem i davanjem saveta i mišljenja o pitanjima iz svoje nadležnosti deluje preventivno, u cilju

unapređenja rada organa uprave i unapređenja zaštite ljudskih sloboda i prava. (Član 24 ZoZG)

- » Svako fizičko ili pravno, domaće ili strano lice koje smatra da su mu aktom, radnjom ili nečinjenjem organa uprave povređena prava može da podnese pritužbu Zaštitniku građana. Pre podnošenja pritužbe Zaštitniku građana, podnosilac je dužan da pokuša da zaštiti svoja prava u odgovarajućem pravnom postupku. (Član 25 ZoZG)
- » Pritužba se može podneti najkasnije u roku od jedne godine od izvršene povrede prava građana, odnosno od poslednjeg postupanja, odnosno nepostupanja organa uprave u vezi sa učinjenom povredom prava građana. (Član 26 ZoZG)
- » Ako nađe da su postojali nedostaci u radu organa uprave, Zaštitnik građana će uputiti preporuku organu o tome kako bi uočeni nedostatak trebalo otkloniti. Organ uprave je dužan da, najkasnije u roku od 60 dana od dana dobijanja preporuke obavesti Zaštitnika građana o tome da li je postupio po preporuci i otklonio nedostatak, odnosno da ga obavesti o razlozima zbog kojih nije postupio po preporuci. Ako organ uprave ne postupi po preporuci, Zaštitnik građana može o tome da obavesti javnost, Skupštinu i Vladu, a može i da preporuči utvrđivanje odgovornosti funkcionera koji rukovodi organom uprave. (Član 31 ZoZG)

Postupak pred Poverenikom za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti

Postupak pred Poverenikom za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti možemo koristiti uvek kada nam je potrebna skoro bilo kakva informacija ili podatak koji nastane u radu organa javne vlasti, odnosno organizacija kojima je povereno vršenje javnih ovlašćenja. Te informacije mogu nastati na svim nivoima - u radu ministarstava, organa uprave, sudova i sl. Svi ti organi su dužni da na naš zahtev dostave podatak koji smo tražili, a ukoliko to ne učine, ovlašćeni smo da podnesemo žalbu Povereniku koji rešenjem nalaže organima vlasti da nam tražene informacije dostave. Na ovaj način se obezbeđuje da javnost bude upoznata sa radom državnih organa i da kontroliše njihov rad.

- » Smatra se da opravdani interes javnosti da zna postoji uvek kada se radi o informacijama kojima raspolaže organ vlasti koje se odnose na ugrožavanje, odnosno zaštitu zdravlja stanovništva i životne sredine, a ako se radi o drugim informacijama kojima raspolaže organ vlasti, smatra se da opravdani interes javnosti da zna, iz člana 2. ovog zakona postoji, osim ako organ vlasti dokaže suprotno. (Član 4 ZoSPIJZ)

- » Svako ima pravo da mu bude saopšteno da li organ vlasti poseduje određenu informaciju od javnog značaja, odnosno da li mu je ona inače dostupna. (Član 5 ZoSPIJZ)
- » Tražilac podnosi pismeni zahtev organu vlasti za ostvarivanje prava na pristup informacijama od javnog značaja, koji mora sadržati naziv organa vlasti, ime, prezime i adresu tražioca, kao i što precizniji opis informacije koja se traži. (Član 15 ZoSPIJZ)
- » Organ vlasti dužan je da bez odlaganja, a najkasnije u roku od 15 dana od dana prijema zahteva, tražioca obavesti o posedovanju informacije, stavi mu na uvid dokument koji sadrži traženu informaciju, odnosno izda mu ili uputi kopiju tog dokumenta. (Član 16 ZoSPIJZ)
- » Tražilac može izjaviti žalbu Povereniku, ako organ vlasti odbaci ili odbije zahtev tražioca, u roku od 15 dana od dana kada mu je dostavljeno rešenje ili drugi akt; ako ne odgovori u propisanom roku na zahtev tražioca; ako ne stavi na uvid dokument koji sadrži traženu informaciju; ako organ vlasti na drugi način otežava ili onemogućava tražiocu ostvarivanje prava na slobodan pristup informacijama od javnog značaja, suprotno odredbama ovog zakona. (Član 22 ZoSPIJZ)
- » Poverenik će rešenjem naložiti organu vlasti da tražiocu omogući slobodan pristup informacijama od javnog značaja kada utvrdi da je žalba osnovana. (Član 24 ZoSPIJZ)
- » Protiv rešenja i zaključka Poverenika može se pokrenuti upravni spor. Upravni spor povodom ostvarivanja prava na slobodan pristup informacijama od javnog značaja je hitan. (Član 27 ZoSPIJZ)